

CZEMU NA WOJENCIE ŁADNIE...

 Czas realizacji: 45 minut

Cele lekcji

Uczeń

1. poznaje definicję poezji legionowej,
2. zapoznaje się z sylwetkami legionistów tworzących utwory poetyckie,
3. poznaje obraz życia codziennego legionisty,
4. utrwała umiejętność analizy i interpretacji utworów poetyckich,
5. utrwała wiadomości na temat środków stylistycznych i ich roli w wierszach.

Metody

Burza mózgów, praca w grupach, dyskusja, analiza i interpretacja wiersza.

Przed lekcją

Nauczyciel prosi uczniów o zebranie informacji o następujących legionistach: Edwardzie Słońskim, Bolesławie Lubiczu-Zahorskim, Józefie Mączce, Tadeuszu Piotrowskim, Adamie Kowalskim.

Przebieg zajęć:

- 1 Nauczyciel odczytuje uczniom fragment wstępu do zbioru poezji *Dla Ciebie Polsko!* autorstwa Izabeli Moszczyńskiej:

Nie jeden poeta wstąpił do szeregów; więcej jest takich, co tam dopiero poetami się stali. W polu, obozując pod sklepieniem nieba, przytulone do ziemi ojczystej, dla której wolność wywalczają, w ciągłym obcowaniu z wizją śmierci, grozą zniszczenia, tragedią walki – rozkołysały się ich dusze rytmem bojowej pobudki, dźwiękiem dzwonów kościelnych, melodią rzewną wiejskiej piosenki lub uroczystym hejnałem. [...] Ta rycerska młodość nie zawsze jest górną i chmurną; często bywa wesołą, nawet swawolną i pustą, umie iść w bój i na śmierć w takt skoczego mazurka, umie bezpośrednio po doznanej porażce żartobliwą piosenką opiewać swe niepowodzenie, śmiechem osładzać sobie żalosalne momenty obozowego życia. [...] Nie jeden z autorów, kreśląc na skąpych skrawkach papieru swoje rymy, nie wiedział, czy nie są one ostatnim pożegnaniem ze światem żyjących, jego testamentem.¹

Po przeczytaniu prosi uczniów o zastanowienie się i odpowiedzenie na następujące pytania:

- o jakich poetach jest mowa w tym fragmencie?
- w jakiej sytuacji się znaleźli?
- z jakiego powodu tworzyli utwory poetyckie?
- co mogło być tematem ich wierszy?

- 2 Nauczyciel podsumowuje dyskusję i wprowadza uczniów w kontekst historyczny lekcji.

- 3 Nauczyciel dzieli uczniów na grupy – każda z nich dostaje tekst wiersza [materiały źródłowe 1-5]. Każda grupa, wykorzystując zebrane przed lekcją informacje, podejmuje próbę analizy i interpretacji wiersza odpowiadając m.in. na pytania:

- a) co jest tematem utworu?
- b) kto jest podmiotem lirycznym wiersza?
- c) w jakiej sytuacji znajduje się podmiot liryczny?
- d) kto jest adresatem utworu?
- e) jaki jest charakter utworu?

¹ I. Moszczeńska, wstęp do *Dla Ciebie Polsko!...*, Zbiór poezji Polsce i bojom o nią poświęconych, Piotrków, 1915, s. 1-3.

- f) jakie elementy życia codziennego legionisty można znaleźć w utworze?
- g) jakich środków stylistycznych użył autor i jakie są ich funkcje?
- h) jaki to rodzaj liryki?
- i) jakiego sposobu obrazowania używa autor?
- j) czy w utworze można znaleźć jakieś nawiązania?
- k) czy utwór nawiązuje do konkretnego wydarzenia?

4 Każda z grup przedstawia efekty swojej pracy.

5 Na koniec lekcji uczniowie próbują znaleźć cechy wspólne i stworzyć definicję poezji legionowej, a następnie porównują ją z dostępnymi definicjami. [materiał źródłowy nr 6]

Materiały źródłowe:

Nr 1.

Edward Słoński

Czemu na wojence ładnie?

*Od strzelania uszy głuchną,
od biegania nogi puchną
i pewnikiem nikt nie zgadnie,
czemu na wojence ładnie?*

*Kule brzęczą koło uszu
i dodają animuszu –
leżysz w rowie lub pod płotem
i nie myślisz wcale o tem.*

*Strzelasz w nocy, strzelasz we dnie,
w dni świąteczne i powszednie,
a gdy w polu zańdziesz zdrowo,
z karabinem śpisz pod głową.*

[...]

*Kule brzęczą koło uszu
i dodają animuszu,
a ty, biegnąc tyralierką,
broń się kolbą lub manierką*

*A ty kijem bij psubrata,
co tu przylazł z końca świata.
Lloyd George tobie przez te zbóje
śliczną Polskę wyfasuje.*

*Śliczną Polskę i przestronną
z Kaczym Dołem i Jabłonną –
i już wówczas każdy zgadnie,
czemu na wojence ładnie.*

Za: Poezja legionowa. Antologia,
wybór T. Jodelka-Burzecki,
Warszawa 1989, s. 38.

Nr 2.

Bolesław Lubicz-Zahorski

Ułani Beliny

Nasz lot jest wichrowy. Do sławy nasz lot.
Krzyk tętni, wrywa się z krtani.
W czyn wola zakrzepła i spada jak grot —
Ułani, Beliny ułani!

Przez krew do wskrzeszonej Ojczyzny jest szlak,
Więc oto giniemy dziś dla Niej.
Krwi krople zakwitły na polu jak mak —
Ułani, Beliny ułani!

My, w szarych mundurach, bez krzyżów, bez kit,
Wśród smutków jesiennych wiośniani,
Bitw dawnych zamierzchły wskrzeszamy już mit —
Ułani, Beliny ułani!

Za: Poezja legionowa. Antologia, wybór T. Jodelka-Burzecki, Warszawa 1989, s. 55.

Nr 3.

Józef Mączka

Szrapnel

Grzmot... Wkoło góry powtórzyły echem...
I wraz w powietrzu gwar niesamowity —
łoskot szumiący — zły i jadowity —
syk paszczy — wściekłym zziąjanej oddechem!

Zbliża się... zda się w tym krótkim momencie
piekiel się wkoło rozwarły otchłanie!...
Słysząc kłów wściekłych żelazne zgrzytanie —
jako się zniża... jak krąży zawzięcie
szukając żeru.

Na próżno kryć głowę!
Śmierć stoi blada u życia podwoi...
Powietrze w trwodze poblądło i stoi
martwe — jak w letnie burze piorunowe...
Wtem — huk! Radosne czartów chichotanie!
Pękł! Wkoło jęki, klątwy — i wołanie!...

Za: Poezja legionowa. Antologia, wybór T. Jodelka-Burzecki, Warszawa 1989, s. 73.

Nr 4.

Tadeusz Piotrowski

Rokitna

Rozkaz padł. I stanęła szara ćma w szeregu.
Błyska szabla. Już pędzą po kwiecistej błoni,
Miga się huf straceńców, rozpętany w biegu.
Śmierć przed nimi. Biją gromy, a wicher ich goni.

Jezus, Maria! Dopadli. Już pierwsze okopy
Zniknęły pod ich kopytem. Wichura mknie dalej,
Niepomna, że śmierć żniwa swego zbiera snopy.
Już drugi okop tonie w szarej jeźdźców fali.

Przed ułaną polskiego skłoń się majestatem,
Gdzie czwartego okopu szarzeją się smugi,
Dojdz po trupach święconych polskiej krwi szkarłatem.
Sześciu doszło: ułanów polskich szwadron drugi.

Za: Poezja legionowa. Antologia, wybór T. Jodelka-Burzecki, Warszawa 1989, s. 38.

Nr 5.

Adam Kowalski **Strzelcy w okopach**

Piekielnie w górze szrapnele wyją,
Granaty ziemię szarpia, rwa, ryją,
A nasi strzelcy w okopach siedzą,
Konserwy jedzą.

Zmizerowani, senni, znudzeni,
Siedzą w okopach zaryci w ziemi,
A choć im do snu oczy się mrużą,
Cygara kurzą.

A kule lecą gęsto jak z bani,
Więc biedni strzelcy, zrezygnowani,
Widząc, że jutro już legną w grobie,
Śpiewają sobie.

Już śmierć kostucha kosiskiem dzwoni,
Strzelcy nie bardzo kwapią się do niej,
A chcąc jej szare oddalić mary,
Gryzą suchary.

Wtem pada granat, w proch wszystko ściera
I wał okopu w strzępy rozdziera.
Więc strzelcy Bogu dusze oddają
I w karty grają.

Za: Poezja legionowa. Antologia, wybór T. Jodelka-Burzecki, Warszawa 1989, s. 115.

Nr 6.

poezja legionowa,

okolicznościowa poezja patriotyczno-żołnierska i niepodległościowa, związana z historią Legionów Polskich; powstawała gł. 1914–16, nawiązując do poezji Legionów Dąbrowskiego (choć różniła się od niej poetyką i zakresem tematycznym); w szerszym znaczeniu obejmuje całokształt poezji patriotyczno-żołnierskiej I wojny świat., łącznie z twórczością Polaków w armiach zaborczych (T. Szantroch) i pol. formacji na wschodzie (E. Małaczewski). Bezpośrednio poprzedzona poezją galicyjskich organizacji paramilitarnych 1908–14 (najwybitniejszy twórca S. Długosz), wyrastała z tradycji poezji powstańczej i żołnierskiej, wzorce czerpiąc z twórczości lud. i lud.-żołnierskiej, przede wszystkim zaś z liryki okresu romantyzmu; najczęściej przybierała formę pieśni lub piosenki (adaptowano popularne melodie); podejmowała demokratyczno-insurekcyjny mit kościuszkowski (wiązany gł. z J. Piłsudskim) oraz mit ułański (łączony z W. Beliną-Prażmowskim i Z. Duninem-Wąsowiczem). Wyrażała tyrtęjski zapał, apoteozę krwawej ofiary złożonej dla niepodległości ojczyzny, kult wodzów (m.in. J. Hallera i B. Roi), heroizowała wydarzenia, zwłaszcza bitwy (mit szarży pod Rokitną), gloryfikowała czyn legionowy, pojmowany jako przerwanie społ. bierności i pójście „starym szlakiem” powstańców walczących o wolność narodu; z czasem coraz częściej zawierała nastroje pesymistyczne i realistyczne, obrazy okrucieństwa nowoczesnej wojny (wiersze R. Bergela, J. Starzewskiego, S. Czasza); mimo postromantycznego epigonizmu p.l. cieszyła się w swoim czasie znacznym rozgłosem. Jej najpopularniejszymi twórcami byli: J. Mączka, W. Denhoff-Czarnocki, B. Lubicz-Zahorski, J. Relidzyński, J.A. Teslar, a poza Legionami E. Słoński, uchodzący za najwybitniejszego poetę tego kręgu. Kontynuacją p.l. były utwory powstające w trakcie późniejszych zmagania wojennych, zwłaszcza podczas wojny pol.-bolszewickiej 1919–21. Spośród pieśni legionowych do dziś są znane m.in.: Pierwsza kadrowa T. Oster-Ostrowskiego, Przybyli ułani pod okienko F. Gwiżdża, My, Pierwsza Brygada T. Biernackiego (6 zwrotek) i A.T. Hałacińskiego (3 zwrotki), Wojenko, wojenko nieznanego autorstwa.

Andrzej Romanowski

Za: Wielka Encyklopedia PWN, t. 21, red. Jan Wojnowski, s. 259.